

I = INTERVIEWATOR; R = RESPONDENT

S.E. - Subinginer minier

I: Bună ziua și vă mulțumim tare mult că participați la proiectul nostru cultural

R: Mulțumesc

I: Baia Mare, v-ați născut și ați crescut aci în Baia Mare

R: Da aici în Baia Mare...în vecinătatea minei Săsar

I: Da? Profesiile părinților, ale rudelor apropiate, erau legate de minerit?

R: Deci...da...tata a fost maistru minier tot la mina Săsar...o perioadă de vreo 40 de ani deci...și înainte de 1954 la mina Herja, deci în tinerețea lui

I: V-a influențat acest lucru în alegerea meseriei?

R: Da, foarte mult....pur și simplu m-a deturnat că aveam altă orientare și altă pregătire profesională...deci eu am terminat Liceul de arte plastice și...în ideea că fiind în vecinătatea unității tata mi-a sugerat să continui și cu activitatea în minerit în ideea pentru că...cu repartițiile...atuncea era o problemă cu...în diferite zone are țării și no...voia să fiu în vecinătatea lui

I: Să înțeleg că ați terminat Liceul de artă?

R: Da...

I: Așa și pe urmă?

R: Și-am făcut o întorsătură de 180 de grade, vorba aia...

I: Așa...Ce școală ați urmat după Liceul de artă?

R: Am făcut Institutul de subingineri minieri, la Baia Mare...

I: Institutul de subingineri minieri, la Baia Mare...imediat după liceu sau ați...

R: La un an diferență, în perioada 72...nu....73-77...

I: Da...

R: Și la mina Săsar m-am angajat în 74 și non stop până la pensionare, până-n 2005

I: Deci să înțeleg că ați făcut la seral Subinginerii?

R: La seral da

I: Lucrați în paralel la Săsar

R: Da...pentru că înainte când am dat admitere la Arte Plastice la Cluj și n-am reușit să intru...m-am angajat la o firmă care se...făcea cercetare, care era o colaborare cu Institutul de Cercetări Miniere din Baia Mare și în ideea asta...ca să nu...să rămân în atmosfera și în activitatea aceea trebuia să...voiam să merg inițial la zi...trebuia să rămân acolo și pe urmă m-

am transferat la mină la Săsar că nu puteam să continui activitatea că nu eram în ramură pur minieră, deci în activitatea minieră și în anul 2 m-am transferat cu ajutorul domnului decan P.

I: V-ați fi dorit să aveți pe cineva, un urmaș care să meargă pe această linie?

R: N-aș fi dorit pentru că l-am avut foarte târziu...și deja când s-a născut el în 1992 mineritul deja era în declin, deci pornise declinul mineritului

I: OK

R: Deci oricum nu putea să continue activitatea

I: O întrebare pur personală. Dacă vreți să-mi răspundeți, dacă nu, nu ...nu-i nici un stres. Sunteți o persoană religioasă?

R: Sunt credincioasă da nu fac exces

I: Am înțeles, ok...V-a ajutat acest lucru în munca din subteran?

R: Da...pentru că de-a lungul timpului...legătura și după toată nomenclatura din minerit și toate...deși predecesorii o fost creștini cum s-ar spune...indiferent de ce...

I: De rit, da

R: ...de rit au avut, catolici sau ortodocși sau alt rit...deci asta a fost un...din cauza condițiilor probabil de muncă...de-a lungul timpului cred că lumea și-a găsit aici un refugiu

I: Evident...și multe biserici din multe localități îs ridicate pe banii minerilor din credință pentru

R: Da...și asta peste tot, nu numa în Maramureș...peste tot în Occident cel puțin

I: OK. Care este profesia dumneavoastră de bază?

R: Subinginer minier

I: Așa...ați intrat în subteran chiar de la terminarea...

R: Da...

I: Când? Chiar de la terminare ați și intrat în subteran

R: Da, da, da

I: O întrebare acuma n-am mai avut doamne până acuma la interviu...Cum e viața de miner pentru o femeie?

R: Deci...eu fiind o fire mai...sau mai practică...în sensul că...deci eu m-am acomodat foarte ușor...și eu am trăit în vecinătatea minei Săsar, deci cel puțin în zona respectivă poate de la 6-7 ani...eu am fost omniprezentă acolo....tata fiind maistru minier și în ultima...

I: În mediu mineresc

R: În mediu mineresc și știam tot, tot, tot și deci...

I: Deci a fost ceva obișnuit pentru...n-a fost nimica

R: Da n-a fost nimica

I: Ceva neobișnuit pentru dumneavoastră

R: Nimic nu o fost neobișnuit...m-am acomodat foarte repede și am găsit înțelegere...și colegii mei bărbați, am fost ajutată...eu m-am implicat foarte puternic să nu mă las, vorba aia, să fiu la...

I: Ați lucrat numai la Săsar?

R: Numai la Săsar

I: De la început până la pensionare

R: Da, da

I: OK. Care era aria dumneavoastră de responsabilitate, de activitate?

R: Deci..era aerisirea minelor- aerajul și explozivii deci am fost responsabilă cu aerisirea minelor și cu explozivii în ultimii 10 ani

I: În ultimii 10 ani

R: Da și am participat la..deci am efectuat lucrări de pușcare deci...

I: Da, da, da...deci erăți în compartimentul

R: Implicată...da...

I: Erați în compartimentul de Protecția Muncii

R: De Protecția muncii, în activitatea de aeraj și explozivi

I: Bun. Cum era stabilită ierarhia? Cum...spuneți-ne în câteva cuvinte cam cum era...din ce era format compartimentul?

R: Păi...compartimentul era șeful de compartiment care era Inginerul șef și eram strict pe specialitatea respectivă, deci era un coleg cu partea electromecanică, iau eu eram cu partea de aeraj și explozivi..deci...

I: Da...

R: nu...plus că participam și..faceam și alte activități bineînțelese din cadrul compartimentului...da asta era resortul meu de activitate...și de asta răspundeam legată de câmpurile miniere care erau...care aparțineau de mina Săsar în perioada respectivă

I: Aveați oameni în subordine?

R: Da...tot timpul...numa...

I: Ce făceau?

R: Păi...deci

I: Care era aria lor de activitate?

R: Deci aveam la un moment dat și 40 de persoane...chiar și 50 când era cu depozitul de explozivi sau și mai mulți, și mai mult de 50...deci...am avut un colectiv foarte bun, care ne-am înțeles foarte bine...fiecare persoană...își vedea de treabă...deci...eram structurați pe activități dar în același timp eram și foarte uniți, dacă era o problemă mai serioasă ne canalizăm spre problema respectivă...care nu...fiecare își vedea de treaba lui...deci...eu foarte bine m-am înțeles cu colectivul meu și o fost persoane care am lucra 20-25 de ani cu ei, care o mers de la mine în pensie...deci la mine o venit și de la mine o plecat în pensie...mulți, mulți dintre ei...

I: Da într-adevăr o...

R: Deci care i-am format eu și fiecare după aptitudinile lui, deci eu așa i-am...asta o fost ideea mea...fiecare se pricepe la ceva...și acolo trebe folosiți la maxim, nu te poți pricepe la toate

I: Evident. Pentru ascultători...spuneați aeraj și explozivi

R: Da

I: Aeraj...ce....

R: Aerisirea minelor

I: Tot ce ține de

R: Tot ce ține de ...de la locul de muncă tot, tot, tot...până la ventilatoare, până la evacuarea aerului viciat din mină

I: Asta presupune utilaje, ventilatoare...

R: Da, bineînțeles...și control, control foarte amănunțit

I: Sigur

R: Deci, începând de la ultimul

I: Pentru a respecta normele...

R: Da bineînțeles și toate normele de protecția muncii care erau în vigoare în perioada respectivă

I: Era vorba de proiectarea circuitelor de aer

R: Da...tot, tot, tot

I: Aer viciat. Aer....

R: Da...și proiectare și punerea în practică, deci lucrări de aeraj care trebuiau făcute, construcții....

I: Construcții miniere, da?

R: Da...da...construcții miniere

I: Pentru dirijarea aerului

R: Da, da...și controlul aerului...deci de aicea se începea...invers...deci trebuia să asiguri la locul de muncă condiții optime de muncă pentru...de aer pentru persoanele respective care erau implicate în activitate până la evacuarea totală...

I: Băieții dumneavoastră din subordine înțeleg că măsurau și calitatea aerului, măsurau

R: Da păi aveam laborator și se luau probe și se analizau în laborator...atât probe de aer cât și probe de praf...că era cu praful silicogen și cu toate...deci să făcea până..tot...până la sfârșit, aveam laborator cu o laborantă calificată în asta

I: Și acum pe linia de explozivi...bănuiesc de la aprovizionare

R: Aprovizionare până la efectuarea lucrării de pușcare și bineînțeles că era controlul explozivului și gestionarea lui care trebuia foarte riguros....

I: Sigur era o marfă sensibilă

R: Evidență...foarte clară cu artificierii, cu...depozite foarte multe...fiecare câmp minier cu câte 2-3 depozite...sau fiecare cu-n depozit plus depozitul central...mai ales acum după...în ultimii ani când s-a unificat câmpurile miniere cu Nistru și cu Ilba...foarte multe depozite, armament la fiecare depozit...

I: Da...

R: Gestionarea armamentului, 8 pistoale...sau 12 la un moment dat...deci am fost singura femeie din Maramureș care am gestionat și armament...din cauza depozitului de exploziv că era obligatoriu

I: Da că-i pază

R: Da...pază...

I: Da, sigur...fiind cum spuneam o marfă sensibilă necesita

R: Da și cu probleme care se întâmplau și...

I: O lipsă un baton de dinamită se putea lăsa cu închisoare

R: Păi no...au fost și accidentele alea urâte care...controale deosebite...

I: Da...Ne puteți prezenta o zi obișnuită de muncă? În care să spunem intrați și în subteran...de dimineața până ieșeați din schimb...

R: Dimineața...no...ca de obicei se făcea...apelul personalului, se dădea sarcinile de serviciu în fiecare zi, se formau echipele de lucru...no...se făcea subteran, se controlau activitățile, la sfârșit când reveneam fiecare ne spunea ce-o făcut sau ce-o găsit...că era un caz deosebit...atunci ne ocupam de cazul respectiv....dacă era o problemă...am avut probleme mari în anii 80 cu gazul metan, foarte mari probleme am avut...și astea trebuiau gestionate, aparatură specială în situația asta

I: Da...deci să spunem că apariția gazului metan

R: Da, am avut și gaz metan, am avut, am avut

I: Era ceva neobișnuit pentru bazinul nostru minier

R: Da..da...

I: El este caracteristic cărbunelui mai mult

R: Da aici o fost un

I: Și a fost o perioadă tulbure așa...

R: Da a fost o perioadă...la noi, la Băiuț...gaz metan parcă și la Baia Sprie o fost

I: Și la Baia Sprie

R: Niște pungi cu gaz metan....da la noi s-o știut de existența lui din 1936 de când s-o făcut străpungerea galeriei Săsar..deci acolo o fost menționate pe hărți exact și exact în același, mi-am pregătit când s-o străpuns punga respectivă...iar s-o regăsit...deci n-o fost evacuate pungile de gaz... la metrul 800 și 1200.

I: A fost predictibil totuși

R: Da..da...deci ne-am pregătit și am fost ajutați de către Centrala Minelor, de conducerea de atunci și de ...inclusiv de Petroșani...ca să fim dotați cu aparatura respectivă

I: Da să spunem...mă scuzați că intervin, să spunem iarăși...nouă niște par ceva chestii foarte logice, foarte...că le știm...dar...cei care ne vor urmări sau ne vor asculta...nu au de unde să știe...să spunem că în momentul în care dădeam peste gaz metan într-o mină

R: Trebuiau luate măsuri foarte

I: Trebuiau luate niște măsuri excepționale

R: Foarte...da...da

I: Începând cu echipamentele de lucru

R: și control, control

I: începând cu controlul...se schimbau toate echipamentele electrice să nu fie scânteie deschisă și așa mai departe

R: Da, da, da toată aparatura și...

I: O întregă, o întregă harababură

R: Da, da, și toate erau..trebuia antigrizutos tot, tot, tot...deci...toate utilajele

I: Echipament de protecție, da...

R: Inclusiv motoarele la ventilatoare și tot...da...

I: Deci nu era...nu era o sarcină simplă

R: Da și era problemă foarte mare cu fumatul...știi că era interzis fumatul în subteran în orice situație dar aici era...

I: Evident...

R: Categorie

I: De-a dreptul interzis..

R: Categorie

I: Da...Evident știți de existența bolilor profesionale...

R: Aia da...și la noi o fost într-adevăr deci...

I: O incidență mare?

R: Da la Săsar o fost foarte mulți bolnavi cu...foarte, foarte mulți bolnavi...care...inclusiv tata meu de exemplu, care no..era și în funcție de condițiile fiecărei perioade când s-o lucrat...deci în 50-60 se lucra foarte greu, în condiții de temperaturi foarte mari...apropro de temperaturi la Săsar, am avut și temperaturi foarte foarte mari....deci atmosferă de loc de muncă cu între 50-60-70 de grade....care trebuia diminuată temperatura ca să se poată lucra...și...perforatul pe uscat...deci în anii 50...mult mai târziu

I: S-a implementat perforajul umed

R: S-a implementat și aerisirea în mină și ventilatoare, pentru că nu erau ventilatoare de mare capacitate...da în anii 80 s-o echipat minele cu ventilatoare de...și cu performanțe deosebite, care s-o putut lucra și evacua și se lucra efectiv în mină 10-12 ore...deci...

I: Timpul de lucru atâta era? 10-12 ore?

R: Da....păi tata îmi poveste că în anii 50 iarna el nu vedea ziua...deci intra la ora 5 și jumătate în subteran și când ieșea afară la ora 3 sau...deci era la locul de muncă 10 ore...nu cu drum dus-întors....când ieșea afară era întuneric, era ora 16 sau 17...cât era...deci așa se lucra și erau căldurile alea foarte puternice de la sectorul Sofia...partea inferioară, filoanele 10-25...grupul de filoane 10-25 care erau călduri enorme...și acuma după ce-am făcut câte trei diguri la distanțe de 2 metri între ele tot măsuram temperaturi de control, verificam 50 de grade sau 40 de grade...deci ca să obturăm focarele alea de căldură deosebite și...

I: Eu mai rețin 25 ramură B acolo în fund în panoul 47 era niște călduri

R: Da..da...alea erau cu probleme, panourile alea 47, da...și era...mai era un focar de căldură foarte puternic în Borzaș...și acolo o fost

I: Da? Borzașul?

R: Da...da...foarte mari

I: La profilele alea imense

R: Da, da, da...o fost..zona mina Veche a Borzașului, mina Veche care...unde s-o efectuat activități în anii...înainte de 40 deci...când s-o deschis mina Borzaș, o fost temperaturi foarte mari...și pe urmă când s-o redeschis și s-o făcut puțul efectiv...s-o...temperaturi foarte mari...deci...și 110 grade temperatură o fost... foarte mari....știu că atuncea o venit domnul

director T. la Săsar și o rămas foarte surprins că el când și-o început activitate la Săsar în anii 60, el o fost...o lucrat în 1B...cum ziceam noi, partea inferioară a minei Sofia și el își amintea de căldurile alea foarte mari...dar nu și-o închipuit că la Borzaș pot fi asemenea temperaturi...dar erau temperaturi foarte mari...astea două...deci o fost un focar greu acolo la Borzaș...era..

I: Revenim la bolile profesionale...bineînțelele fibroza, silicoza...

R: Da...astea ...erau

I:Altele? Care nu prea erau recunoscute?

R: Astea erau la ordinea zilei, deci astea foarte multă lume...era...era cu silicoză...deci mă refer la perioada până în...când se lucra efectiv 8 ore subteran, până în anii 83, sau când s-o trecut la 6 ore...sau în 85 s-o trecut la 6 ore...deci era...foarte multă lume bolnavă

I :Alte boli...

R: Pe baza acesteia s-o făcut și spitalul de boli profesionale în Baia Mare...deci...Spitalul de Pneumologie care s-o făcut

I: Cum îi spunem noi TBC-ul...

R: Da...de pneumologie care s-o făcut, deci nu numa pentru mina Săsar, pentru tot minierul da...aici la siliciu...și silicoza...o fost cei mai mulți înregistrați la Săsar în perioada respectivă...în anii 70...60-70...foarte mulți că...deci în anii 60 se pensionau pe capete pentru că nu mai puteau face față...deci erau foarte bolnavi...no și era o evidență cu...și cu bolile astea profesionale...erau toți înregistrați...deci fiecare era...erau controalele periodice care se făceau....deci prin Societatea Minieră era laboratorul de pneumologie care, veneau caravane și cercetau periodic, anual...

I: Da...păi nu puteai intra în mină dacă nu aveai...

R: Da..deci era controlul da făcut

I: Controlul făcut

R: Și care erau depistați, bineînțelele că erau luați în evidența lor și erau urmăriți și erau .... urmăriți verificați

I: monitorizați

R: monitorizați... verificați

I: Da, da, da...Evident că au fost și accidente de muncă....

R: Accidente o fost foarte...

I: Care erau cele mai frecvente...așa ca...din ce cauze?

R: Erau...de exemplu...acuma depinde și de metoda de exploatare care s-o folosit..deci până în 85 sau așa o fost metoda clasică cu înmagazinare...deci asta o fost în special la mina Săsar...no și...erau accidente multe cu explozivul...și...

I: Manevrarea incorectă a...

R: Da...manevrarea incorectă a explozivului și astea erau multe accidente...în transport se mai întâmplau...și din neglijența lor...

I: Vă aduceți aminte de un accident care v-a marcat profund așa...care să vă rămână așa pe suflet cum se spune?

R: De exemplu o fost o manevră greșită făcută la un transformator în mină care trebuia să facă cuplarea de la suprafață de la stația de compresoare...o neînțelegere între cei doi mecanici...s-o dus la...practic o fost efectiv carbonizat un electrician din cauza asta...pe urmă o mai fost accidentul ală de la mina Borzaș...tot așa, care am făcut și ancheta...că trebuia să facem și anchetele acelea care erau Comisie de anchetare...foarte urâte...așa în ultima perioadă o fost mult mai puține morți ca să spui așa în anii 80-90, înainte era ponderea, anii 60-70, când deci erau mineri care cum se spunea în termeni minerești că cădeau în rostogol...deci în zona de evacuare a minereului...și îi înghițea minereul, sau tot așa din neatenție, când se făceau pușcăriile în subteran erau persoane care nu erau atente și nu se retrăgeau în timp util și...se...

I: Îi prindea...

R: Da...suflu sau...sau o fost de exemplu gazări care am fost eu implicată și verificată care...nu trebuia să intri după efectuarea pușcării numai anumit timp când era curățat frontul de gazele de la pușcare și intrau și se gazau și unii dintre ei...se lăsa cu deces din cauza asta...așa...

I: La ce nivel era....Aaaaa...stați că am uitat să întreb...ne puteți povesti cam cum se desfășura o anchetă...bineînțelele în caz de accident mortal era anunțată Procuratura, venea Procuratura...

R: Da...în primul rând Inspectoratul de Protecția Muncii....da și Centrala Minelor deci forul nostru superior...și atunci ei formau o echipă care era din reprezentantul Centralei Minelor, din de la ITM...ăsta

I: Inspectoratul de Protecția Muncii

R: Inspectoratul de Protecția Muncii...și bineînțelele procurorul de specialitate, că era procuror de specialitate numit, care se pricepea...avea...

I: Procuror special pe linie minerească?

R: Minerit...da...da...așa era, nu venea orice procuror...deci avea o educație în sensul ăsta și știa deci...

I:...știa despre ce povestiți

R: Da, da, da...deci era specializat și veneau...bineînțelele nu era voie să modifici condițiile de...în care s-a produs accidentul și cu reprezentant al minei Săsar, cine era implicat, tot de la Protecția Muncii și vedeau situația în care s-o produs accidentul respectiv...se vedeau cauzele și pe urmă se verifica actele....

I:Da, da, da

R: Se începea de la zero cum s-ar spune...

I: Da...deci era implicat, asta voiam să subliniez, era implicată Procuratura la nivel...

R: Întotdeauna...deci când era accident mortal sau accident colectiv se lăsa cu...

I: ...nu mai povestim de ăla colectiv...

R: ...nu mai povestim....astea s-o întâmplat foarte rar, cu accident colectiv...dar se implica bineînțeles...că astea era...o ierarhie stabilită și era...

I: și era lege

R: era lege...nu se comenta, deci era totul normal...nu era nici o problemă....

I: La ce nivel erau câștigurile salariale? Se putea descurca familia dumneavoastră cu...

R: Da...

I: Deci...onorabil

R: Da...și..onorabil și era, ierarhia salariilor era foarte bine și corect stabilită...deci dacă își vedeai de treabă și erai implicat în activitate puteai să promovezi...deci...și...nu era, nu poți să spui că era niște diferențe foarte mari de salarii începând de la director până la maistru...sau...deci...raportul ăsta de salarii era...

I: Era echilibrat cât de cât...

R: Era 1 la 8 sau 1 la 7....deci...

I: Acuma dumneavoastră provenind din mediul mineresc....așa din poveștile tatălui dumneavoastră...ce tehnici vechi de minerit se foloseau și dumneavoastră nu le-ați mai prins?

R: Păi acuma...

I: Înțeleg că ai fost cai prin mină

R: Și la noi o fo la Săsar cai...deci dumneavoastră nu i-ați prins când ați fost...dar erau, deci pe galeria Săsar până în 82-83

I: 82?

R: Da....deci se mai folosea calul, erau galeriile acelea mici care erau...de profil 4,2, 4,6, 4,8 sau 5,2 maxim și pe Sofia încă se mai folosea caii pentru...erau vagonetii mici de 0.600, era pentru transport lemne, anumite materiale...deci se folosea...și am avut grajd pentru cai

I: Caii erau ai Săsarului sau...

R: Erau în inventarul Săsarului

I: Da?

R: Și era și...da....eu l-am cunoscut pe respectivul...om care se ocupa...C. îl chema, C. N., care era moț venit în Baia Mare când o venit moții cu Pocol la mina Aurum și la Borzaș în anii 30...

I: Pocol i-o adus?

R: Da

I: Da?

R: Da...da...deci erau mulți moți veniți și el cu asta se ocupa cu...și aveam doi cai, în ultima perioadă un cal alb era, care era pe inventarul nostru și îl foloseam și omu era încadrat ca atare și și calul, era pe inventar

I: Avea și el carte de muncă

R: Da...

I: No...interesant...n-am știut că până așa târziu...

R: Da, da, da...până târziu...păi și eu am folosit calul pentru că aveam de făcut niște lucrări de aeraj pe mina Dealul Crucii și niște situații în care nu puteam să duc materialele numa cu calul...și atuncea veneam și luam...lemne...ce-am avut de dus cu calul...deci...

I: În locurile mai izolate, mai greu accesibile...

R: Da și...erau văi, pe văi...că nu puteai să intri numa pe văi...era pe văi și trebuia să-mi fac acces să intru...deci...deci până în 83-84 erau...asta o fost....

I: Alte tehnici din astea? Se folosea mult înmagazinarea, nu? Înainte...acuma am mai trecut și noi la subetaje dar...

R: Da...da...am trecut dar numai la mina Borzaș, la celelalte mine, la celelalte sectoare nu prea că așa o fost condițiile, o fost...filoanele o fost...nu s-o pretat să...schimbe metoda

I: Înguste da...

R:...metoda de exploatare, deci filoane foarte înguste...

I: Existau diferențe sau există diferențe între mineritul dinainte de Revoluție și cel de după? Ce-a adus bun și rău Revoluția?

R: Indisciplina...

I: Indisciplina, așa-i?

R: Da...asta...deci după Revoluție...indisciplina, asta o fost o

I: O mare problemă într-adevăr

R: Da, da...o mare problemă și...

I: O democrație prost înțeleasă

R: Da...prost înțeleasă și...obraznicie din partea unora...și o scăzut profesionalismul...goana după bani...deci asta-i adevărul...

I: Da..da...da deprofesionalizarea...mulți mi-au spus despre....această deprofesionalizare a părții să spunem a tălpii mineritului...a minerului ca atare

R: Da...și deci era...munca și ierarhia în minerit probabil că era ca și în armată, foarte respectată...deci...îți știau lungul nasului, știai să-ți vezi de treabă...și lumea era respectată...și oamenii între ei ca...și...personalul, începând de la maistru până la director, deci oamenii erau respectați, dar totuși era o înțelegere foarte bună și toată lumea se, se ajuta...se înțelegea...se putea coopera

I: Deci o empatie mai mare decât...

R: Da...da...da, asta era și toată lumea asta voia...să fie bine...și să iasă bine și să se rezolve problema deci nu....deci aici nu se putea lucra fără...dacă nu te puteai să fi unilateral numa pe o linie....de exemplu eu dacă m-am ...în aeraj, trebuia să colaborez foarte mult cu sectorul electromecanic...deci eu fără ei nu puteam să fac nimic...deci...ventilatoarele de mare capacitate ei trebuia să le întrețină...trebuia să cer relații de la ei, trebuia să mă ajute într-o situație care îmi trebuia...deci...cu ei...foarte bine mă înțelegeam...și cu celelalte compartimente, nu se putea altfel și cu Topografii și cu Geologii și cu tot

I: Și cu partea minieră

R: Cu toate compartimentele...deci nu puteai să...

I: Cunoașteți legende, superstiții, povestiri reale sau imaginare așa că...bineînțelele că minerii au multe povești...

R: Da...dar așa...

I: Pentru Săsar îi caracteristic cum să zic aurul lui Pocol...de exemplu

R: Da...dar așa...n-am ce să zic așa...probabil că înainte...nici

I: N-o fost în tradiția minerilor

R: Nici eu de felul meu nu-s mare povestitoare...Deci lucrând numai cu bărbați și în situații din astea nu prea...așa...probabil că superstiții o fost înainte mult mai puternice că ...dovadă și relicvele astea...religioase care o rămas la noi în mină...la mina Valea Roșie, la Dealul Crucii

I: Da, da

R:...aici o fost...mai ales minele astea care o fost mai vechi, deci nu ale noastre, înainte...că mina respectiv Săsarul îi o mină aproximativ nouă...da cum se povestește că în Dealul Crucii o fost Închisoarea Mariei Tereza, că acolo erau duși și închiși

I: Da, da...ia spuneți...asta nu știam

R: Da...da

I: Se considera că îi batalion disciplinar acolo?

R: Da o fost într-adevăr, eu am văzut

I: Da?

R: Deci io am văzut zona în care erau dormitoare, deci ăia când intrau acolo...nu mai vedeau ziua....lumina în veci...numai morți îi scotea afară

I: Deci un fel de ocnă cum ar veni?

R: Un fel..da ocnă...adevărată ocnă o fost

I: Da?

R: Da

I: Deci pentru deținuții din timpul Mariei Tereze?

R: Da...

I: Din timpul imperiului

R: Da...deci când s-o făcut coborârea puțului până la minus, să nu greșesc...13...nu...asta a fost la...la...orizonturile inferioare care noi le...mina a fost inundată voit la 1947...

I: De ce?

R: Ca să...pentru că rușii voiau să ia mina...așa se auzea...

I: A...și atunci deliberat...

R: S-o zvonit că îi foarte mult aur și de fapt aurul îl aflai la suprafață nu în adâncime...de aia o închis bătrânii practic n-o mai înaintat...și s-o...și pe urmă o ajuns depozit de alimente, brânză și apă minerală...pe care folosea Primăria Baia Mare, pe galeria principală...pe galeria de bază

I: Asta ce dă la ACM-u acolo pe Lobcovitz?

R: Da, da...aia o fost toată publică

I: Era magazie de alimente?

R: Da...păi fosta sală de mașină de extracție era depozit de brânză, deci de caș

I: Da?

R: Da...apă minerală și alte alimente...și când s-o coborât cu adâncirea puțului Dealul Crucii și practic cu evacuarea apei

I: Da...redeschiderea...da...

R: Da. Redeschiderea în adâncime, în adâncime a minei Dealul Crucii s-o văzut clar că erau niște încăperi în care acolo ar fi fost dormitoare...ocnașilor acestora...și că Dealul Crucii cimitirul, mina Dealul Crucii l-l făcut pentru minierii lor, de aici cimitirul ăsta mare, de la ei...ei ar fi făcut cimitirul...pentru morții...minierii morți din...

I: Da, da, da

R: Deci erau aduși un fel de prizonieri sau ce erau...ocnași...erau aduși la Dealul Crucii și acolo își făceau veacul până mureau, deci nu erau scoși la suprafață...s-o văzut că erau niște încăperi practic cu zăbrele, închise...și...s-o...la orizonturile inferioare, până unde s-o putut coborî...

I: N-am știut chestia asta

R: Asta îi adevărată asta...deci asta îi...cred că și în istorie îi consemnat...în istoria orașului Baia Mare sau...

I: Da...da...da....

R: Păi ea...Maria Tereza era mare specialistă în făcut închisori, toate închisorile din Ardeal ea le-o făcut, pe vremea ei...da...era...

I: Acuma un pic despre comunitate. Ce sărbători religioase sau laice erau specifice minerilor?

R: Păi asta era cu Ziua Minerilor cu 6 august...sau când s-o ținut...asta era un fel pe țară erau...asta cu Sfânta Varvara....asta n-o fost aicia la noi în Ardeal...o fost numa la catolici, deci...în Valea Jiului s-o folosit pentru că...în Valea Jiului ei o dus foarte mult din tradițiile polonezilor, cehilor și germanilor cu Sfânta Varvara...deci aicea la noi n-o fost...Sfânta Varvara acuma o fost implementată după Revoluție....deci asta nu s-o sărbătorit aicia la noi....deci asta cu...

I: Și cine era patroana minerilor? Aveau minerii o patroană?...un patron ce...

R: Aici...nu era aici...

I: Sfânta Maria?

R:...numa acolo era în sud, în Valea Jiului...Valea Jiului, ei erau cu Sfânta Varvara...aici nu era Sfânta Varvara...Sfânta Varvara asta o fost o născocire acuma după Revoluție care o scos-o sindicatele...deci ei...deci...și nu nu-i...deci îi o sfântă catolică...poloneză sau germană Sfânta Varvara...

I: Da. Ați avut vreodată sentimentul apartenenței de o categorie specială? Că totuși minerii sunt o categorie specială

R: Da...eu am fost foarte atașată...trup și suflet, asta pot să spun că într-adevăr m-am atașat foarte mult și...

I: Probabil și tradiția din familie și....

R: Da și...și acuma dacă m-aș duce pot să vă spun exact și harta dacă mi-o spui s-o fac, o fac tot, tot, tot....că mi întipărit în memorie...deci...

I: Deci ați pus suflet

R: Eu stau foarte bine cu memoria vizuală și asta știu...și panouri și tot, tot, tot, pot să spun exact care unde o fost...deci eu am fost la fiecare loc de muncă din toate câmpurile miniere, la fiecare loc...deci nu...eram obligată să mă duc...deci prin...

I: Fișa postului

R: Fișa postului să mă duc să văd fiecare loc de muncă, deci eram obligată să mă duc...

I: Deci știți Săsarul dintr-un capăt în altu....

R: Da...toate câmpurile

I: De la nord la sud și de la est la vest

R: Da...da...asta...

I: Asta este o....

R: Da...o fost o muncă enormă pentru că trebuia să mă duc la fiecare și să văd fiecare loc de muncă...la mine n-o fost să vină un miner să-mi spună că n-ai fost la mine...deci sau...dacă m-o chemat unu că am o situație...și n-am putut să mă duc....m-am dus următoarea zi zic...trebuie să mă duc să văd ce-i acolo deci pentru mine asta o fost moral, obligatoriu să mă duc...deci nu s-o pus problema să nu mă duc....că...o fost situații în care ...nu că pot să spun că o fost condiții foarte foarte grele dar trebuia rezolvată o problemă și trebuia să te duci să vezi care e

situația...sau...îmi spunea un șef de sector sau un maestru...vezi că acolo...e cutare problemă sau nu-i ceva în regulă cu aerul sau...condițiile de păstrare a explozivului trebuia să mă duc să verific...să...deci asta ii...

I: Erați privită altfel de către celelalte categorii profesionale? Bănuiesc că ați avut prieteni de familie

R:Eu de statutul meu am ținut

I: Ați ținut la el...

R: Și mi-am văzut de treabă cât am putut de bine și ...tot timpul eu am fost în concurență cu bărbații și am încercat să fiu la nivelul lor...și fizic și intelectual...deci eu dacă s-o dus unu pe suitor, și eu m-am dus....pe oricare lucrare minieră...deci eu nu am fost în situația în care să spună că n-am vrut, sau n-am vrut să ....sau n-am reușit să

I: Nici nu v-au cruțat dar nici n-ați vrut să fiți cruțată așa-i?

R: Nu, nu...n-am vrut....deci asta...

I: V-a afectat personal închiderea mineritului?

R: Moral...într-un fel...dar am avut și norocul că am fost mai în vârstă în sensul că m-am putut, m-am pensionat în limitele normale...și dacă nu era Revoluția sau...ăsta tot trebuia să mă pensionezez la 52 de ani....că așa era legea...deci pe mine....așa nu pot să spun că m-o afectat ca și pe tinerii mei colegi...care o fost colegi care într-adevăr o fost afectați...da eu...așa părere de rău...regretul că m-am despărțit de-un colectiv...asta da...într-adevăr că am avut un colectiv cu care m-am înțeles foarte bine...și și astăzi mă înțeleg bine cu ei care mă întâlnesc...deci...deci eu am fost și mai dură cu ei, dar am fost și prietenă...deci...asta...și i-am respectat foarte mult și am ținut foarte mult la oamenii mei...deci care o fost în subordinea mea, ăla o fost ocrotit în sensul că și-o văzut de treabă și eu l-am apărat....era perioada aia când se făceau reducerile alea...tot timpul se ăsta da...eu am dovedit că am nevoie de omul respectiv și să rămână în continuare în activitate...deci...

I: Știți și dumneavoastră ce s-a ales din industria asta a mineritului...ce credeți că ar trebui să facă comunitatea pentru....pentru industria asta care a....a fost definitorie pentru spațiul nostru de aci din Maramureș...

R: Dapoi o fost definitoriu pentru toată țara printre care ne-am inclus si noi Maramureșul, deci asta se știa....numa n-am fost informați de la început...deci...probabil că la vârfuri se știa, mă refer la conducerile...la nivel înalt, dar ca să nu creeze panică pentru că erau foarte mulți angajați în industria minieră...deci cel puțin în Maramureș foarte mulți s-o făcut treptat această

I: Încet, încet

R: Da....din aproape în aproape...ar fi trebuit să rămână unele zone care...dumneavoastră știți mai bine care putea să continue activitatea să le remodernizeze tehnologiile sau să...utilajele...dar probabil că așa trebuia...și astăzi continuă procesul ăsta de închidere a minelor peste tot și la cărbune...deci în viitorii ani n-o să mai fie nici o exploatarea, nici în cărbune, nici în minereu...asta cât de recent, poate în 2-3 ani...asta e ideea pe care se merge...pe plan european cel puțin...

I: Ajungem la un capitol drag nouă...florile mină. Știu că Săsarul nu a excelat în flori de mină...dar ce vă amintiți...știți ceva...

R: Ceva foarte puțin a fost la mina Wilhelm, cuarțul ăla roz...dacă îl știți...în rest n-o fost foarte...ceva cristale foarte puține se presupune că ar fi fost în Sofia da de nu importanță deosebită. În schimb în Dealul Crucii dacă știți, când s-o evacuat apa s-or găsit dar...n-o fost practic flori de mină, o fost....

I: Gipsurile alea?

R: Gipsurile alea...

I: Da da...neoformații care s-o format ulterior nu odată cu...

R: Da...da...da...care am înțeles că la contact cu aerul și cu condițiile de afară s-au distrus

I: Da

R: Deci nu....n-am excelat în capitolul ăsta, Săsarul

I: Știți ceva de ametistul din Valea Roșie? Dumneavoastră ați prins-o pe doamna V., așa-i?

R: Da cum să nu

I: La Geologie

R: Da...cum să nu...tot timpul

I: Și știu că dumneaei zicea de ceva ametist din Valea Roșie...știți ceva de...era cuarțul ăla violet

R: Am auzit...da...știu am auzit că s-o făcut...dar fizic n-am văzut

I: Nici nu știți de unde ar fi provenit...

R: Nu...nu...nu...

I: OK. Bine...Și acum ne apropiem de sfârșit...în câteva cuvinte...știu că e greu...știu că e emoționant...ați pus mult suflet în ceea ce ați făcut...da ce a însemnat pentru dumneavoastră minierul, doamna Sălăjan?

R: O însemnat foarte mult...foarte mari sacrificii...inclusiv personale...deci eu...nu că vreau să fac un reproș...asta o fost...eu m-am angajat în sacrificiul ăsta și eu m-am devotat profesiei foarte mult, am neglijat și familia...și datorită acestui fapt am reușit numai la 39 de ani să am un copil...pentru că erau perioade când nici nu puteam să spun că sunt gravidă...deci trebuia să ascund aspectul ăsta...sau...eu m-am dus să nasc de la mina Săsar...deci dacă mi-o spus medicul în data de 16 aprilie să fiu acolo, eu în data de 16 dimineață am predat cheile și am plecat să nasc...deci...și când o trebuit să vin înapoi am venit înapoi și mi-am văzut de activitate...deci...așa...deci am fost...nu că...mi-a plăcut, m-am atașat....deci m-am atașat de activitatea asta foarte mult, și sufletește și fizic și m-am...foarte mult

I: La urma urmei jumate din viața noastră acolo

R: Da...și deci...asta a fost

I: Ce sentimente vă vin așa când rememorați trecutul? În afară de nostalgie bineînțeles

R: Nu-s o fire nostalgică, îs foarte pozitivă de felul meu și optimistă...dar....am momente când îmi pare foarte rău că practic s-o oprit o activitate cu foarte mari tradiții aicea în Maramureș...și și în Baia Mare și îi mare păcat...foarte mulți...o fost foarte mulții oameni care o fost implicați profesional și erau oameni pricepuți care probabil că astăzi nu s-ar implica așa cum o fost ei implicați deci...

I: Da înțeleg ce vreți să spuneți...

R: Deci o fost oameni foarte bine pregătiți și oameni de înaltă...o fost uniți oamenii, altfel o fost...deci...colective peste tot....

I: De fapt...

R: Asta-i și specific mineritului

I: Da asta voiam să subliniez

R: Da...da...îi specific mineritului....

I: Trebe să existe o anumită solidaritate

R: Da...da...da...

I:...că nu poți face singur meseria asta

R: Da...asta da...cum ați spus mai înainte...deci aici trebe să fi implicat...

I: și să te sprijini pe cel de lângă tine...

R: Da....

I: O întrebare retorică...credeți că se va mai redeschide mineritul vreodată?

R: Da

I: Credeți?

R: Peste 100 de ani, 50 de ani....va fi nevoie să se redeschidă pentru că o să fie o penurie de metalele astea neferoase, se vor epuiza și vor fi nevoiți să le deschidă...

I: A...deci tot la bietul Pământ...ajungem. Da îmi place optimismul dumneavoastră...până acuma...sunteți prima care îmi răspunde afirmativ la întrebare. OK, bun. Ce credeți că ar mai fi de adăugat? Mai aveți ceva de adăugat?

R: Acuma problema îi că s-o făcut fractura asta...s-o rupt aicea...și va fi greu să începi de la început și să formezi oameni...care se formează în mulți ani...deci nu se formează de pe o zi pe alta...deci aici și...aici va fi greu...deci...

I: Păi ca să poți forma alți oameni trebe să ai formatorii care formatorii vor dispere la

R: Da...ăștia lipsesc...și...

I: Vor lipsi că acuma încă mai sunt

R: Probabil că vor fi utilaje foarte performante și altfel se va gândi...deci...aici de exemplu în zona care o fost familii de...cu tradiții de zeci de ani sau din aproape în aproape s-o transmis, deci s-o creat fractura asta și se va regândi altfel și altfel se va începe activitatea.

I: Da...Doamna S. noi vă mulțumim tare mult pentru că ați acceptat să ne împărtășiți din experiențele dumneavoastră

R: Mulțumesc, mulțumesc...

I: Emoționant și totodată cu multe învățăminte...vă mulțumim încă o dată tare mult

R: Și eu vă mulțumesc. Să aveți succes în ceea ce întreprindeți

I: Mulțumim tare mult